

Selvstændighedens Æresfølelse

Taler

Bjørnstjerne Bjørnson

Dato

4 juli 1882

Sted

Stiklestad

1 Velkommen er sagt os af Kvinder og Mænd, saa lyst som til Fest; men vi føler
det ogsaa sagt af den Natur, som her oplader sin milde Storhed. Det
Velkommen er højtideligt. Det maner os til at huske Stedet og Stunden for 852
Aar siden.

5 Dengang var det ikke Bønderne, men Kongen, som den nye Tid bar frem til det
skarpe Møde. Nu tviler ingen om, at det er Bønderne, som den nye Tid bærer
frem - ikke for at faa løst de fleste af sine Krav, - ingen enkelt Slægt formaar saa
meget -, nej, for at faa løst en liden Dels Del, nemlig en Del af de nye Krav i
10 Statsordningen, Folkets Selvstyre.

Dengang, for mere end 800 Aar siden, havde ædle svenske Mænd sluttet sig til
Kongens voxende Tog, selv fyldt af den nye Tid. Nu er det Bøndernes voxende
Hær, de slutter sig til, de svenske Mænd, som har forladt det gamle, og ser ud
15 efter det ny.

Stedet, vi staar paa, gjør langsynt. Historien løfter sig af disse Grunde i slig
Klarhed, at vi ser Folkets Aandsveje langt tilbage og langt frem; thi det Slag, som
sloges her for over 800 Aar siden, det rejste sig af noget, som laa langt tilbage, og
20 det har endnu ikke idag udtømt alle sine Følger.

Det gjaldt ikke væsentlig den kristne Tro. Det gjaldt mere en anden og ældre
Kamp, den mellem Kongedømmet og Storherrerne. Slaget var selv en
Afslutning af en Del af denne Kamp, men en Indledning til en ny, som atter fik
25 en foreløbig Afslutning i Haakon den gamles glansfulde Regjering, men lange
og sørgelige Følger i Foreningen med Danmark, da vi uden Stormænd gled
under og blev Almue.

Men just dette gjorde, at vi i Gjenrejsningens Tid stod fremst i Rækken og mest

rede, da Lighedens og Frihedens Evangelium i Aarhundredets Skifte gik sejrende over Europa. Men noget endeligt har vi ikke naaet, det viser bedst den Kamp, vi nu staar i; thi det kan ikke overdækkes, at den er en national Kamp. Den er paaført os af de samme, som har modstaaet alle nationale Begyndelser hos os, fra

35 Maalstræv og Højskole til Skyttersag, - og vi ved, at hvis vi taber i den nuværende Kamp, glider vi ind under Sverige. Hos os er enhver større politisk Kamp uvilkaarlig en national. Dette er Følgen af i snart fem hundrede Aar at have været afhængig af et andet Lands Konge; den var uundgaaelig.

40 Altsaa: noget endeligt har vi endnu ikke naaet; men hvad som selvfølgelig maa være vort Maal, hvis Udviklingens Logik skal fortsættes, det ser vi alle, og med størst Klarhed, naar vi staar paa et historisk Sted som dette.

Her paa Stiklestad for 800 Aar siden var det Kongedømmet, som sejrede, og

45 skulde sejre, her som andetsteds. Dets Historie siden hos os og hos andre Folk kjender vi. Tiden er kommet, at ogsaa det indstævnes til Afløsning, ja er alt begyndt at afløses. Vi staar atter ved et Vendepunkt.

Det norske Folk har holdt længe fast; thi her havde Kongedømmet engang en

50 stor Gjerning. Men siden har vi erfaret, at Fædreland og Konge er to forskellige Ting, og de sidste Dages Begivenheder har endelig ført os derhen, at mange begynder at spørge, om det virkelig længer er nødvendigt. (Bifald.) Hvor jeg har rejst, har jeg truffet Fristatsmænd, især blandt Ungdommen, Mænd som Kvinder. Jeg begynder at tro, at de kan tælles i tusenvis. Jeg gad vide, hvormange

55 den sidste Trontale har givet os. Hvad de gjør i Hovedstaden og ved Hoffet for ret at bringe Kongeligheden til at skinne, svækker den netop endnu mere i Folkefølelsen. Det norske Folk ser paa sligt - ikke med æstetiske, men med moralske Øjne. De store Udlæg til mindre end intet, nemlig til tom Udstilling af Personer, høver ikke dette Folks Vilkaar (Bifald), da et Hof ikke er den rette

60 Repræsentant for et Bondefolks Begreb og Sæder.

Thi det, at de bestemmende i Norge er blevet Bønderne, ikke Storbønderne, men Bønderne jævnt og ligeligt, - dertil maa der tages Hensyn.

65 Ligesaa naturligt, som at med Storherrerne gik ogsaa deres Betragtning af Storhed under, ligesaa naturligt kommer med Bønderne det Syn op, som deres haarde Vilkaar har skabt. Det har en egen kold Virkelighedsmagt. De ser gennem Stasen og Traditionen. De spør efter, hvad som er ret, og hvad som

70 høver; de spør ogsaa efter, hvad det koster. (Bravo!)

Nu kommer dertil, at dette Folk ikke har nogen national Kongestamme kjær fra gammelt. Her maatte være vist megen Forsigtighed, forat vi ikke skulde blive skarpsynt, - og den har ikke været vist.

75

Endelig kommer vort Forhold til Sverige. Vi har i dette Forhold ikke Selvstændighedens Ære hos andre Folk. Svensken selv tror, at vi blev erobret i 1814. Dansken tror, at vi er et af Sverige afhængigt Folk. Hvad Under at saa Udlændingen ser paa os som et halvfrit Tilhæng til Sverige? Overalt hvor
80 Kongen, hvor Flaget, hvor Diplomatiets repræsenterer os, er det som et Tillæg til Sverige. Det kan med Vedkommendes bedste Vilje ikke være anderledes.

85

Vi savner jo ogsaa den Ære, den Lykke, som alle andre fri Folk har - at have en national norsk Foregangsmand i vor Statschef. Han tilhører et andet Folk. Han lever der.

90

Slige Forhold giver ikke Selvstændighedens Æresfølelse, og det bedste Bevis paa, at vi i Almindelighed ikke har den, er, at en Tale som den, hvori det, vi savner, regnes op Punkt for Punkt, vil af mange Nordmænd, fædrelandssindede Mænd
og Kvinder, kaldes Ophidselse, Opvigleri, ja kanske oprørsk Tale. Altsaa at tale offentlig om det, der er kjærest for andre Folk, hvad de er stoltest af, hvad de helst kommer tilbage til, deres Ære som selvstændigt, uafhængigt Folk, det er blandt os endnu Ophidselse, Opvigleri, ja oprørsk Tale.

95

Jeg ved nok, at der siges til os, at vi har undværet Selvstændighedens Ære hos andre Folk meget over 400 Aar, - og saa bør vi være vant til det. Ja der siges endog, at et Folk, som saa længe har savnet Selvstændighedens Æresfølelse, faar den neppe. Der er Folk blandt os selv, som siger dette.

100

Men alle selvstændige Folk har først været uselvstændige, saa vi kan vel naa, hvad de har naaet, - saa meget mere som vi har havt en Selvstændighed saa stor i Forhold til vort Folketal, at den skinner klart til os gjennem hine hundreder af Aar. Hvad var vi, da vi langt tilbage i Dansketiden begyndte vort Gjenrejsningsarbejde? Vi var den mindste af alle smaa, uden nogen Ven. Vore
105 bedste var ofte mod os; thi de arbejdede med paa at faa os danske. Og endnu da vi havde slidt os saa langt frem som til 1814, troede de os uduelige til at danne et eget Rige. Altid havde vi vore Konger mod os ligesom Kirken; den lovpriste for

110 os, hvad som var vor Trældom. Husk, at under denne Aarhundreders Kamp har vi altid været fattige, en lang Tid yderlig fattige.

Og dog har alle disse Angreb, alle disse ulykkelige Forhold ikke overvundet os. Er vi ikke komne helt frem, vi er dog komne saa langt, at jeg tør spørge ud over denne Forsamling idag. Indgjerdet og overskygget af store Minder fra vor første
115 Selvstændigheds Tid, - jeg tør spørge, om ikke vore Fædres og Mødres lange Kamp har gjort os værdige til at gjælde for selvstændige blandt de selvstændige? (Sterkt Bifald.)

Hvad har vi naaet? Vort politiske Liv er i det ydre ikke selvstændigt, men i sin
120 indre Udvikling er det kommet forbi begge vore Brødre. De har mange og store Fortrin for os, men for Dygtighed i Selvstyre giver de os enstemmig Kronen; der har vi vort særegne Anlæg, saa der har vi kunnet være dem et hjælpende Exempel. I Sammenhæng hermed: vor Bogavl fører de stærkeste Udviklingstanker, det mægtigste Frihedsarbejde. De andres har mange Fortrin,
125 især i gammel Tid, skjønt ogsaa i ny; men dette indrømmer deres kyndige os enstemmig: vor Bogavl tjener Friheden højere, alvorligere end deres.

Tror I, at vore svenske eller danske Brødre vil sige til os: hør, Nordmænd, vi
Svensker, vi Danske vi har Selvstændighedens Ære hos andre Folk; vi kan gaa for
130 den, vi er, iblandt dem; men I Nordmænd bør fremdeles finde eder i en vis Afhængighed og derfor ogsaa i at gaa for et Tillæg til et andet Folk.

Blandt os selv er der dem, som siger, at denne Ære hos andre bare er et Skin. Vi har ikke for Ingenting snart 500 Aar som Folk savnet denne Ære.

135 Ære - jeg mener alene det, som i Sandhed kan kaldes saa - Ære er altid andres Beundring af en vis Kraft, et vist Fortrin. Den er altsaa mere end et Smykke, den er et Styrkebælte. Ikke at have den vil altsaa sige at savne en vis Kraft, et vist Fortrin.

140 Men den Kraft, Selvstændighedens Æresfølelse giver, er den højeste; den er saa stor, at den multiplicerer alle andre Kræfter i os.

Derfor skjøpper I ogsaa, at alle fri Folk har, for at bevare eller erobre den, vaaget
145 alt naarsomhelst mod hvemsom helst.

Kanske kan alligevel dette være os det samme? Vi har det ikke som andre Folk, vi
trænger ikke til nogen højere Energi indsat i vort Liv, vi har nok. Er dette sandt?
150 Strutter det saa af nye og store Foretagender i vore Byer? Er vi altid blandt de
første paa nye Baner? Vore Opfindelser er vel mange og frodige? Vore store
Hjælpekilder har vel fremkaldt særegne nye «norske» Methoder, som nu gaar
sin Sejrsgang gennem Verden?

155 Jeg skal ikke svare. Sammenlign os med Sverige her, og I skal finde en større
Forskjel end den, som retfærdiggøres af forskelligt Folketal.

Men vi skal tage en Sammenligning med Sverige der, hvor vi er stærkest, nemlig i
det politiske, for at se, om Selvstændighedens Æresfølelse er en Faktor, som det
160 er værdt at regne med.

Vi har i en Række af Aar arbejdet med en politisk Reform, som endelig vandt
næsten Enstemmighed, jeg mener Statsraadernes Deltagelse i Thingets
Forhandlinger. Man var enig om, at store Summer vilde indspares, hvis denne
165 Reform kom istand, og megen Tid og megen Evne bedre bruges. Da den fjerde
Gang forelaa til Sanktion, var der ikke tusen, nej kanske ikke hundrede
forstandige Mænd i Landet, som ikke ønskede Sanktion.

Vor Konge kom ind til os fra Sverige, hans Hjem, hele den norske Nation holdt
170 saa at sige Aandedrættet tilbage, lyttede ... han rejste igjen uden et Ord. Da han
atter sad i Sverige, sendte Regjeringen ud over os: ikke Sanktion!

Her har vi et Virkelighedsbillede; saaledes ser vor Stilling ud. Men her har vi
ogsaa et Billede af, hvad man tænker om Selvstændighedens Æresfølelse i Norge;
175 man gaar, som vi ser, rolig ud fra, at den ikke voxer vildt her, men er en
temmelig sjelden Plante. Thi hvorledes begrundedes denne Sanktionsnægtelse?
Med nogle Ord om Kongens Prærogativer, Forrettigheder. Folket havde
gjennem sit Storting paa det indstændigste talt om, hvad Landets Velfærd
krævede. Man svarede med, hvad Kongens Prærogativer krævede.

180 Vi tager et svensk Modstykke. For en Del Aar siden var alle tænkende Mænd og
Kvinder optagne af Repræsentationsreformen. Stændernes forskellige Hus,
Riddernes, Gejstlighedens, Borgernes, Bøndernes, skulde gøres til et Hus med
to Kammere. De «kongelige Prærogativer» stod sig ikke paa Reformen efter
185 den gamle Regel: split-og-hersk-Reformen stred mod Adels Prærogativer som

mod Gejstlighedens; alene Borgerne og Bønderne talte ikke om Prærogativer, men om Landets Vel. I denne store Sag kom der snart noget ind, som vakte Selvstændighedens Æresfølelse i det gamle, bestandig frie Folk. Det er en
190 Kjendsgjerning, at baade Kongen og Kongehuset var imod, trods at Forslaget var kongeligt. I Stilhed støttedes Adelen og Gejstlighedens store Anstrængelser; men sprængt blev Forbundet; thi man frygtede. Kongen maatte lade sig drage i Triumf gennem Stockholms Gader, Adelen voterede sig selv ihjel, og Gejstligheden fulgte Lig, som dens Geschæft er. (Bifald.)
195 Million-Røst bragte alle Prærogativer til at forstumme; thi naar Løven brøler, tier alle de andre Dyr. (Bifald.)

Man kan sige: dette var en saameget større Sag end Statsraadssagen hos os. Men saa var ogsaa Modstanden i Sverige saa meget mægtigere. Hos os var jo tilsidst
200 det hele Folk enigt, - men de faa, som stod om Kongen, brydte sig ikke en Døjt om Folkets Enighed. Hvad det hele Folk kaldte sit Vel, det opvejede ikke de kongelige Prærogativer, og da vi saa svarede med 9de Juni, fandt man det hellerikke nødvendigt at bry sig om den.

205 Nu siger jeg: naar et frit Folk lader sig behandle paa den Maade, saa er det altid fortjent, altid selvforskyldt, thi saa er der ikke Kraft nok i det, - netop af den Kraft; som Selvstændighedens Æresfølelse giver, «den och ingen annan».

Et Exempel til og fra samme Strøg, altsaa fra det, hvor vi er stærkest. I min
210 Levealder har Kongen givet næsten hundre Sanktionsnægtelser. Ja kanske der er nogle blandt eder, som siger: «Er det mange? Jeg troede, der var flere.» Thi vi er saa indkjørte af Juristeriet, at det, som har Lov for sig, det synes vi skal saa være. (Munterhed.) Hvad er en Sanktionsnægtelse? Det er at begge Thingafdelinger, altsaa den større Del af Folket gennem dem, siger: «Det Lovforslag finder vi er
215 til Folkets Vel, det trænger vi», - og saa siger Kongen: «Det skjønner I jer ikke paa, for det ved jeg meget bedre.» Altsaa henved hundre Ganger har den kongelige Regjering fra 1830 ladet Kongen sige til det norske Folk, at hvad der er til Folkets Vel, det skjønner jeg bedre end I. Jeg tror, dette er henved hundre Gange formeget. (Bifald.)

220

Der er intet frit Folk paa Jorden, som kan opvise Magen.

Paa et Par store Sager nær, hvori forunderlig nok Regjering og Storting fra først af var enige, er der ingen stor Sag, rørende ved vor højeste Velfærd i Aand

som i Økonomi, hvori ikke Lovforslagene er afviste. Og som med det store, saa oftest med det smaa, ja tildels saa ynkelige smaa, at man maa le. Og næsten altid det samme Uheld, at Loven stred mod et eller andet «Prærogativ», enten Kongens ligefrem eller de af ham indsatte Embedsmænds.

230

Det kan ikke udregnes, hvad vi har tabt paa slig Overdaad af kongelig Visdom. Først ligefrem ved, at Loven ikke i rette Tid fik gjøre sin Gjerning, og dernæst ved, at det, som endelig blev Lov, var ikke som det praktiske Folk selv vilde; thi man maatte jo modtage Regjeringens Prutningsmon for at faa Fred. Dernæst
235 kan det ikke udregnes, hvad vi har tabt i Tid, Arbejdskraft og Talent, ja i ligefrem politisk Arbejdslyst. Men allermindst kan vi udregne, hvad vi har tabt ved alle de fra Storthinget til Regjeringen afgivne Anmodninger, som er tilbageviste, eller ved, at mangen en sund Tanke ikke engang kom saa langt som til Lovforslag eller Anmodning; thi man gad ikke engang tage alt det Krangel
240 paa sig, kanske til ingen Nytte.

Dog de, som idelig siger os: Herregud, vi har havt det saa godt som vi har det, - de kan kanske regne ud, hvad det har kostet os, det «som vi har havt».

245 Vi andre tager det i en Sum og kalder det «altfor kostbart». Det er altfor kostbart ikke at eje Magten. Men Magten faar vi ikke til Forærings. Vi maa først faa Selvstændighedens Æresfølelse, saa ingen længer tør byde os, hvad man har budt os. Og naar den voxer med Tidens Krav, tør man altid byde os mindre og mindre, og saaledes gaar Magten efterhaanden og fredeligt over did, hvor
250 Folkets Vel ene kan bestemmes, nemlig hos Folket selv. Jeg siger efterhaanden og fredeligt; thi hvem tør trodse et Folks voxende Æresfølelse?

Spørger nogen mig: vil dette gaa fort, da svarer jeg, at maaler jeg vor Æresfølelse med, hvad man hidtil har vovet at byde den, da maa man enten have for lidet
255 Begreb om den, eller den maa være liden i sig selv endda. Jeg tror begge Dele. Jeg tror, de andres Begreb om den er for lidet; men jeg tror ikke, at den endnu i sig selv er stor. Om her stod idag en ny Thormod Kolbrunarskald, - det var dette, han med langtrækkende Røst vilde synge ud over det norske Folk i Dagningen: «Vaagn op til et selvstændigt Folks Æresfølelse.» Tales der til dine valgte Mænd
260 som til Drenge, slaa da ned den Regjering, som har Ansvar for det. (Stormende Bifald.) Og er din Konge en svensk Mand, og hans norske Regjering alligevel kræver absolut Veto for ham i din Grundlov, skjønt det ikke staar, sørg da for, at det bliver dyrt for den Regjering og for enhver, som efter den kræver

265 det samme. (Stormende Bifald.) Og lader nogen Kongedømmet sige, at absolut Veto kan det ikke opgive, da maa Du aabent svare, at saa maa det norske Folk opgive Kongedømmet. (Langvarigt Bifald.) Mindre maa Valget ikke blive end mellem det absolute Veto og Kongedømmet. (Dundrende Bifald.)

270 Har det norske Folks store Flertal Æresfølelse nok til at tænke og ville saa? Store Begivenheder skaber ofte paa en Morgen, hvad ellers trænger mange Aartier.

Men sæt, at det ikke har det; sæt, at det vaagner som den gamle Hær paa Stiklestad for mere end 800 Aar siden ikke til Sejr, men til Fald; ligesom hin
275 gamle Hær vil den nye staa op igjen i Folkefølelsen, hvori et Folks Fremtid fødes, og næste Gang faa Sejr, stor og fager Sejr.

Ja, jeg ser en Straaleglans over Fremtidens Norge af vor Kamp idag. Af de tre Brødrefolk gav vi dengang det stærkeste og tidligste Bidrag til Løsningen af
280 Samtidens Statsidé. Vi vil gjøre det samme nu. Her har vi vor Bestemmelse, vort Kald som Folk. Her forener sig alle Betingelser fra gammelt og nyt, den fri store Bondestand, Forholdet til Sverige, Forholdet til dettes Kongehus, den Retning, vort Arbejde har taget, i Bogavl som Politik, vor Kamp fra 1814 til 1830 og fra 1830 til idag. Her mødes alle Aandsveje i Folket, her staar Striden, fordi her
285 ligger Folkets Magt. Selv at det er nationalt spaltet, er en Æggelse, derfor en Spaadom om, at vor borgerlige Frihed uden tilsvarende Selvstændighed, vor tilbagesatte Nationalitet uden alles Medvirken til at faa den frem, vor Gang mod Selvstyre uden Kongemagtens Forstaaelse, er Dissonanser, som maa søge Harmoni, - Modsætninger, som vil sammen, for at føde nye, rige Muligheder, -
290 Kræfter, som, hvor sterkt de strides, dog raaber, skriger det samme: her gjælder det, her er Folkesjælen, her er Opgaven, Fremtiden, her, her!

Saa vær med du ogsaa! Vær modig, vær sand! Er du Moder, saa lær dit Barn, at det er ikke nok at have borgerlig Frihed, den er ikke engang tryk, uden at
295 Selvstændighedens Ære er over den for alle Folks Øjne. Er du Fader, da husk, hvad du med Skam savnede, hvergang du sammenlignede dit Land med dine Brødres. Det er en Ære at være svensk for Svensken; thi Sverige er et ærerigt Land. Men for Nordmanden er det en Skam; thi saa er han ingenting for sig selv. (Bifald.) Det er bra at være Numer to i en Forening, naar man ikke kan
300 være Numer en; men bedst er at være Numer sig selv. (Bifald.) Det er Svensken, og det er Dansken, og jeg tror ikke, de længer tør sige - at vi fortjener at være det mindre end de. Dog aldrig bliver vi det i Foreningen, som den nu er, dette er

det, Fælleskongedømmet har lært os - og lærer os. (Bifald.)

305

Ja, Selvstændighedens Æresfølelse over vor Kamp. Saa ved jeg ikke alene, at vi senere eller tidligere sejrer; men at Sejren vindes med Overbevisningens Vaaben i Valgenes ublodige Slag, og da ved jeg, at Broderfolket vil faa Ærbødighed for vor Vilje; thi den er jo ingen anden end den, de ærer hos sig selv, - og ingen
310 anden end den, Kongemagten truer os til. (Bifald.)

Og saa - hvad der for mig er det største - hver Individ skabes af det heles Selvstændighed til et Væsen med højere Energi, større Evne, dristigere Syn, den selvstændige Slægt er den gladeste, fyrigste, iderigeste.

315

Paa Stiklestad, vor gamle Selvstændigheds største Sted, - et Leve for det til Selvstændighedens Ære atter opvoxende norske Folk. (Jublende Hurraraab.)

320

Kilde

Chr. Collin og H. Eitrem (red): Bjørnstjerne Bjørnson. Artikler og taler, bd. 1. Kristiania 1912, s. 543-51.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/selvstaendighedens-aeresfolelse>

325

330

335

340